

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 38 (2314) Год XLV

Беласток 17 верасня 2000 г.

Цана 1,50 зл.

З Пячораў — у Беласток
**Людское сэрица —
не камень**

Ада ЧАЧУГА

На выгляд — дзеци здаровыя, ды і развітая яны, калі з імі пагаворыш, веды маюць. Вось толькі душы ў іх хворыя, і няма ад гэтай хваробы ратунку. Адзіноцтва. Для ніводнага з іх не знайшлося месца ў бацькоўскай хаце. Жывуць у дзічыні доме і не могуць разлічваць на ласкавы матчыны пацалунак на дабранач, ці на вылазку з бацькам на раку палавіць рыбу.

Нейкая трывога ў іх вачах, затоены сум і... надзея. Надзея на лепшую будучыню. Вера ў тое, што некалі скончыцца гэты кашмар сірочага жыцця. Сірочага, хаяць рэдка хто з іх — сірата. Крыўда залівае іх сэрцы і мо дзе цішком нехта заплача, а іншы праглыне свае слёзы. Віду яны, аднак, не падаюць і пра свой лёс гавораць ужо спакойна, як старава, быццам так яно і мела быць.

Дзеци прыехалі гэтым летам у Беласток з дзічынага дома ў Пячорах, што каля Пскова.

Гаворыць Анна Фіёнік з Брацтва Трох Свяціцеляў у Беластоку, галоўная арганізаторка і апякунка дзяцей, па прафесіі выхавацельніца прадшколля:

У мінульым годзе мы былі ў паломніцтве ў Пячорах каля Пскова. Мы жылі ў жанчыны, якая дакармлівала дзяцей з дзічынага дома. Дзеци заўсёды прыходзілі да яе пасля абеду. Былі галодныя, дык яна варыла ім бульбу. У дзічыні доме ад раніцы да вечара елі кашу. Дзеци стараліся памагчы жанчыне, аддзялікаваць неяк за ту бульбу. То прынясць вады, то дровы з двара, то нечага нарвувць у агародзе. Гэта не была вялікая дапамога, бо і не надта яна была гэта жанчыне патрэбная. Проста хацела яна накарміць галодных.

У снежні мінулага года мы сабралі гроши на малако дзецям. Гроши былі завезены ў Пячоры, і мы атрымалі квітанцы за купленае малако.

На пасяджэнні праўлення нашага брацтва было вырашана прыняць летам у Беластоку групу дзяцей з пячорскага дзічынага дома. Мы запрапанавалі гэта тамашній дырэкцыі, і яны згадзіліся. Два ці тры разы мы ездзілі туды ізноў, дамаўляліся. Хто ехаў, заўсёды нешта везлі. На Каляды завезлі дзецям цацкі, цукеркі, іншыя салодкія вырабы.

Усё гэта нам далі спонсары, якіх мы пачалі шукаць, як толькі даведаліся, што прыедзе двацаць дзяцей з двума апекунамі. У якіх дзвёры не пастукалі, ніхто не адмовіў. Фірмаў, ахвотных дапамагчы, было шмат.

Нашу ідэю запрасіць сюды дзетдоўмаўцаў з Пячораў блаславіў уладыка Іакаў.

Людзі з брацтва ахвотныя былі браць дзяцей на пабытку ў свае дамы,

Беларускі скарбы ў свірне.

Поўна хата экспанатаў

Міра ЛУКША

— Coś z tym fantem trzeba zrobić, — кажа Антоні Масевіч, захавальнік Музея сельскай гаспадаркі ў Цеханоўцы, кіраўнік аддзела энтарграфіі. Значыць, з экспанатамі, якія сёння, ад васьмі гадоў, звалены ў свіран чакаюць, каб прыехаў па іх „хтось з БГКТ” ды забраў туды, дзе іх месца. Гэта больш-менш усе тыя, якія былі забраны з Белавежы.

Экспанаты тыя пераехалі ў Цехановец у той час, калі спадар Антоні яшчэ тут не працаваў. Але ёсьць у яго ўся даументацыя, трэ папкі, спіскі, сыштак. Гэтыя зборы былі сюды прывезены рапшнем Акруговага музея ў Беластоку, у той дарэформенны час, калі Цехановец быў яшчэ ў старым Беластоцкім ваяводстве. Тыя экспанаты былі перагледзены спецыялістамі і было сцверджана, што некаторыя экспанаты са збору не надаюцца, па прычыне знішчэння, ні да захоўвання, ні ў экспазіцыю. Рэшта (каля 600 штук) была загаспадарана...

— Праз хвіліну я вам іх пакажу, — кажа спадар Антоні і вядзе мяне ў адну з частак свірна, дзвёры якіх пільнуе вуліч-мядзведь.

— Яны — захапляючыя з энтарграфічнага пункту гледжання, бо яны — уласнаручны выраб, — спадар Антоні бярэ ў рукі мянташку, відна, што ўжываную да вастрыння касы — такая прылада была ў паўсюдным карыстанні да канца XIX стагоддзя. — Бывае, што нідзе болей такіх не сустракаем. Экспанаты гэтыя былі выкарыстаны на розных экспазіцыях пастаянных (як хата беларуская, купленая са сродкаў Таварыства любіцеляў Цеханоўца ў Саках), дзе яны натуральна ўпісаліся ў інтэр’ер, на выставах рамяства. Іншыя, не кваліфікаваныя да інтэр’еру, як, напрыклад, прылада да гнуцця дуг і колаў з аднаго кавалка драўніны, да торфу, былі паказаны ў іншых экспазіцыях. На пачатку дзесяцігоддзя ГП БГКТ стала даходзіць, што з экспанатамі, нават авіянаўчаваць Музей, што бяспраўна прысадзіць экспанаты з грамадскага бела-

рускага музея, пісаць у міністэрства, ломжынскаму ваяводу. І тады мы ўсё, што было, апрош, вядома, беларускія хаты і таго, што проста немагчыма забраць з яе, бо было б гэта развалам экспазіцыі, спісалі (кожны з экспанатаў мае пазначэнні нашы і белавежскія) ды перанеслі сюды, у гэты свіран. І так ча-каем восем гадоў, каб хто гэта забраў. Прыйдзжалі людзі з беларускага асяроддзя, нават вядомыя, дык нават не мелі ахвоты пабачыць, што тут ляжыць...

Праўда, не ліецца на экспанаты даждж, але, папраўдзе, не ўлезці сюды нават рэстаўратару. Калі б былі яны да гэтай пары ў нейкіх экспазіцыях, напэўна выглядалі б лепш. А ўсё, што ў гэтай агромнай каморы свірна, на першы погляд — ламачка! Праўда, у невялікай кучцы ляжыць сапраўды не вельмі прыдатнае да ўжытку (хочь цікае з прычыны таго, што гэта выканана чалавечымі руплівымі рукамі), ды рэшта, нават такія цуды як тая славутая прылада да дуг, выглядае марна, бо як мае выглядаць! Усё гатова, разам з даументацыяй, каб прыехалі беларусы і забралі. Вядома, спадару Масевічу і іншым працаўнікам Музея імя Кшиштофа Клюка сэрца баліць аддаваць усё тое, ды ўжо змірлыся. Шкода толькі, што гэтыя рэчы ляжаць тут без ніякай карысці. Час ад часу толькі нейкі экспанат напаўлегальна гасцюе на нейкай экспазіцыі, прызнаецца спадар Антоні. А тут ёсьць яшчэ і скрыня з „анучамі” (строі не надаюцца да паказу), шмат чаго цікавага, што таксама можа змарнець...

[працяг 3]

Турызм —
шанц для Белавежы

Нядоўна турыстычнае прадпрыемства „Nature Travel” з Беластока пачало будаваць у Белавежы гасцініцу з адпачынковым комплексам. Прадбачаецца, што ў гасцініцы будзе 60 пакояў для 120 асоб.

[планы 3]

Іван Краскоўскі

Нарадзіўся ён 26 чэрвеня 1880 г. у Дубічах-Царкоўных Бельскага павета. Ён — сын святара — быў прадстаўніком тадышніх эліты. Вучыўся ў Пецярбургскім універсітэце. У пачатку XX стагоддзя пару гадоў працаваў у Кіеве. Быў адным з вялікіх прыхільнікаў захавання цесных беларуска-ўкраінскіх сувязей.

[зямляк 4]

Нарач — возера як сэрица

Дарога на Нарач паказалася цалкам прыемнай. Бясконцыя лясы, быццам бальзам, лагодзілі і супакойвалі прывезеную з Польшчы прэтэнцыёзнасць. Сцішка засмоктвала нас беларуская меланхолія і абыякавасць. Час ад часу сустракаліся групы маладзёнаў, прапануючыя продаж вугроў і ракаў. Радзей трапляліся грыбнікі, наўзідзі усе ў спартыўных касцюмах.

[падарожнік 5]

Свята ў Чыжах

Зайсёды вялікім атракцыёнам з'яўляюцца гасцінныя выступленні калектываў з Рэспублікі Беларусь. Гэтым разам на заканчэнне багатай праграммы выступіў Аансамбль беларускай народнай музыкі „Гудскі гармонік” з Ліды.

[дажынкі 8]

Трагедыя Скірмунтаў

Аднойчы я была сведкай, як Сільвестр Лукашык падвыпіў і гаварыў: „Заявілі мы іх і заставілі яму капаць. Раман адказаўся. Баліяслаў малодшы быў, адразу спужаўся, зусім панік. Зайважай гэта Скірмунт, абапёрся на сукі і просіць: «Хутчай рабіце што рашылі».

[беззаконне 10]

Арлянскія пажарнікі

У ходзе мерапрыемства пажарнікі спаборнічалі ў двух відах пажарна-прыкладнога спорту: пажарная эстафета з перашкодамі (7 x 50 м) і баявое разортванне шлангаў. Першае месца з агульным часам 109,8 секунды заняла пажарная каманда з Орлі. На чарговых месцах апянулася каманды з Рыгораўцаў, Градалёў і Рудутаў.

[пераможцы 11]

[працяг 9]

Турызм — шанц для Белавежы

Самая вялікая будова — гасцініца прадпрыемства „Nature Travel”.

Мы за аховай Белавежскай пушчы, але хочам, каб працэс пашырэння Белавежскага парку быў расцягнуты ў часе. Спачатку самаўрады павінны атрымаць урадавую фінансавую ўспамогу, якую можна было б папаўніць з ваяводскага бюджetu, — заяўляе войт белавежскай гміны Станіслаў Куювяк. — Зараз вядуцца размовы з ваяводаю і Ваяводскім сеймікам, каб стварыць урадавую праграму развіцця Белавежы.

У гміне Белавежа, распаложанай на тэрыторыі больш за 20 тысяч гектараў, дзе большую частку саставляе лес, жыве каля 3 тысяч жыхароў. Многа тут беспрацоўных (зарэгістраваных 12%), а вялікая колькасць людзей атрымлівае зарплату памерам у 600 злотых. Маладыя павышджаюць за працай у гарады і цяпер мала прадстаўнікоў сярэдняга пакалення. Хаця вучыцца яшчэ каля 370 дзяцей, то ў Падставовай школе працујуць ужо толькі па адным першым і другім класах. Войт Станіслаў Куювяк інфармуе, што на працягу года ў Белавежу прыезджаюць каля 100 тысяч турыстаў, якім летам трэба падрыхтаваць каля 2 тысяч начлежных месцаў. У гміне Белавежа ў некалькіх гасцініцах, 2 панси-

янатах (на 70 месцаў) і 40 агратурыстычных кватэрках можа пераначаваць каля 450 асоб. Астатнія шукаюць начлегу ў суседніх гмінах. Для туристаў патрабны рэстараны, сталовыя і іншая інфраструктура для адпачынку.

Турызм — шанц развіцця Белавежы

Нядайна турыстычнае прадпрыемства „Nature Travel” з Беластока пачало будаваць у Белавежы гасцініцу з адпачынкова-канферэнцыйным комплексам. Ужо зараз белавежскі аддзел гэтага прадпрыемства арганізуе адпачынок на веласіпедах для замежных туристаў. Прадбачваецца, што ў гасцініцы, якая пачне працаваць у пачатку 2002 года, будзе 60 пакояў, у якіх зможа пераначаваць 120 асоб. У будучыні плануецца будова крытага басейна. У апошні час штораз больш людзей ва ўсёй гміне прапануе начлег і іншыя паслугі ў агратурыстычных кватэрках, а па вуліцы Застава ў Белавежы будуецца новы пансінат. У 2002 годзе плануецца закончыць рамонт гасцініцы „Іва”, хутка распачнеца перабудова гасцініцы „Зуброўка” і ўжо выдадзены дазвол на будову гасцініцы па вуліцы Крыжы. Вядуцца таксама размовы з інвестарамі,

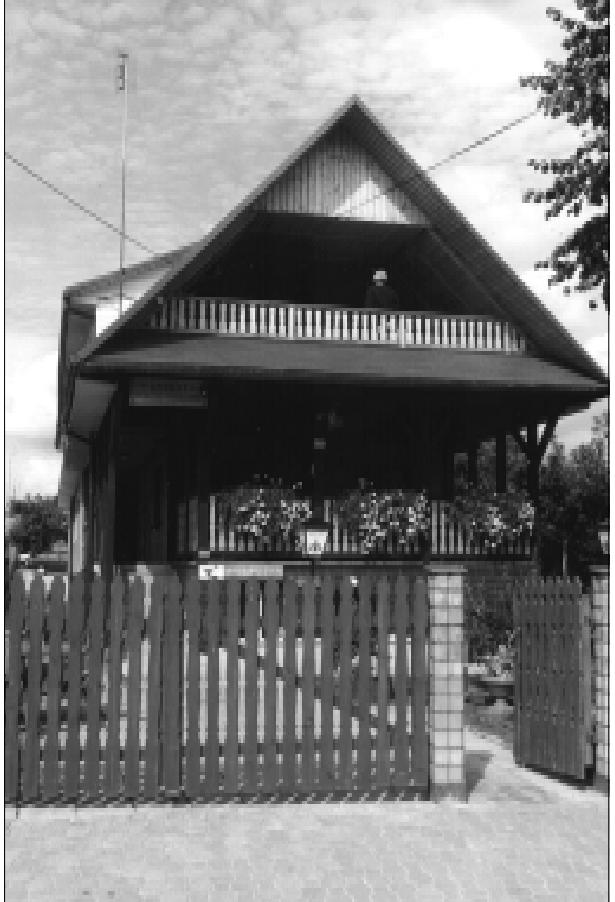
якія хочуць будаваць гасцініцы побач чыгуначных вакзалаў. Зараз павысіліся цэны на прыватныя дамы і на зямлю пад жыллёвую будову (7-10 долараў за квадратны метр).

Плануецца ў хуткі час прыстасаваць рэчку Нараўку да патрэб байдарачнікаў, а ў стратэгіі развіцця Белавежы запланавана будова заліва велічынёй да 5 гектараў, які мог бы быць распажоны паміж вуліцамі Паркавай і Мастовай. Пры Падставовай школе знаходзіцца спартыўная зала на 300 гледачоў, але для туристаў патрэбныя таксама спартыўныя пляцоўкі для летніх гульняў і дадатковыя сцежкі для веласіпеднага турызму. Іх будова не распачненца ў бліжэйшым часе з-за недахопу грошай у гмінным бюджэце. За Пагарэльцамі знаходзіцца гадоўля верхавых коней да язды па лесе, але іх яшчэ малавата. У гміне Белавежа турыстам прапануецца 20 брычак і шмат веласіпедаў. Зараз на-

маганнем павятовых улад у Гайнайцы ўзнікае Цэнтр турыстычнай інфармацыі па Гайнайскім павеце. Робяцца таксама заходы, каб стварыць такі цэнтр у Белавежы для лепшага ўзгаднення інфармацыі пра начлежныя месцы і магчымасці харчавання ў Белавежскай гміне. Час ад часу адкрываецца турыстычны пераход з Беларуссю і жыхары прыграñчых мясцовасцей могуць на ведваць сваіх свяякоў за мяжою. Цяпер вядуцца намаганні адкрыць пастаянны турыстычны пагранічны пераход. У стратэгічных распрацоўках прадбачваецца, што будова новых гасцініц, пансінату, агратурыстычных кватэр і развіццё турызму ў гміне дадуць новыя месцы працы для амаль 1 000 асоб, што і дазволіць вырашыць пытанне беспрацоўніцтва ў Белавежскай гміне.

Гмінныя інвестицыі

Для развіцця турызму патрэбна разбудова тэхнічнай інфраструктуры, якая

Пансінат „Унікат” у Белавежы.

вядзенца, у галоўным, за кошт гміннага бюджету і датаций. У гміне Белавежа ў 1996 годзе здалі ў карыстанне ачышчальню сцёкаў і з гэтага часу мно-га сродкаў паглынае каналізацыя. У мінульым годзе каналізацыйную сетку атрымалі вуліцы Вашкевіча, Трапінка, Застава, Крыжы, а водаправод давялі ў Буды. У гэтым годзе праклалі асфальт на павятовай вуліцы Застава і будуць рабіць там тратуары. Памянялі таксама вугальнае ацяпленне на алейнае ў Падставовай школе і Гмінным асяродку культуры, куды перанесены быў нядайна гмінны адміністрацыйны цэнтр. Канчаецца таксама будова будынка для Гміннай добраахвотнай пажарнай аховы.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Поўна хата экспанатаў

[1 ♂ працяг]

— Усё, значыць, усе экспанаты? — пытаюся. — Шэсцьсот ужыткованых, эвідэнцыянаў?

Усвятым куце хаты дзядоў Міхася Шаховіча з Сакоў.

— Мы не згодзімся на зварот усіх беларускіх экспанатаў, бо яны ў 99 працэнтах на абсталіванні беларускіх хаты. Яны мусіць там застацца. А гэтых, падрыхтаваных да звароту — тут каля 360 штук, з іншых экспазіцый можна ўзяць яшчэ трохі, і ўсяго будзе гэта каля 400 штук. — Тут спадар Антоні вяртаецца да тэм, што трэба паказваць (бачыў, ці не ў „Ніве”, што на пачатак паказвалася ў Беларускім музеі): — Сваё. Не віцебскія скарбы, а нашыя, туэйшыя. Людзям цікава, што насялася калясіць у сваёй, у суседній вёсках. Каля не мелі, маглі бы на-ват у Беластоку ўзяць, ці ў нас пазычыць. Моладзь з-пад Бельска прыезджала, зрысоўвалі, здымалі ўзоры з беларускага адзення, каб пасля выступаць. У палацы мы паказвалі беларускіе святочныя адзенне, на выстаўцы (якраз вярнулася з Ломжы) „У кухні і каморы” — беларускія ручнікі ў пеўнікі, крывыкі вышываныя... Адна прыгажосць.

Спадар Антоні вядзе мяне да

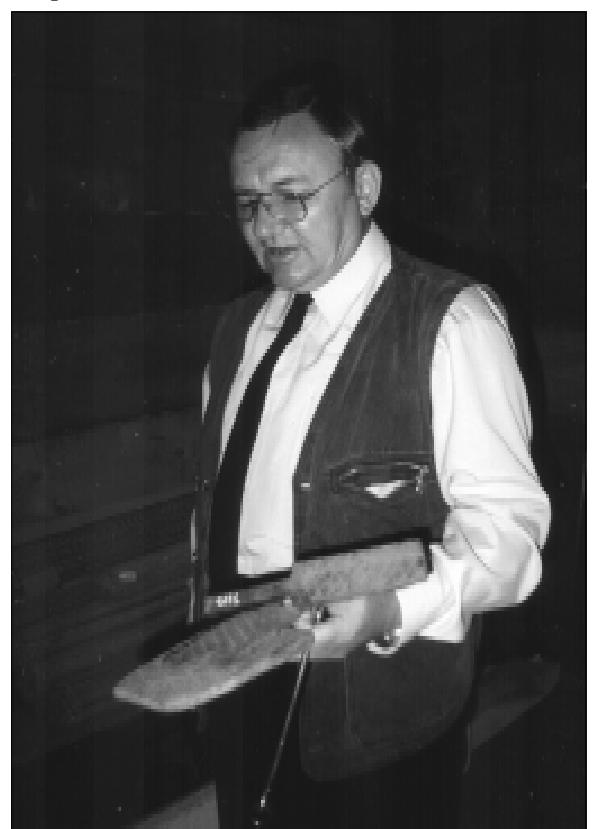
вуліцы, абсталіванай беларускім экспанатамі — купленымі музеем перш за ўсё з уласных сродкаў. За хатай — агарод, збоку — загоны, пад хатай — тыповыя, сціплы агародчык з жоўтымі вяргнямі... Сені, ізба з кухняй, напраўна камора. Самае цуда — палівая калыска, адзіны такі экспанат з усіх 9 200 энтаграфічных у музеі!

У гэтым пакоі была пастаўлена „Boża podziewka” Ізабелы Цывінскай. Тая сцэна, калі галоўная герайня б'е мужаву камонку, Валлоню, чапляйой. У сценарыі была тая чапляла, і рэжысёрка, хоць сама этнограф, мусіла пытацца ў спадара Антона, родам з-пад Ліды, што гэта та-кое. А ён, кажа, у генах гэта мае. І мову памятае, хоць, не ўжываючы, можна забыцца. Калі была экспкурсія з універсітэтам, з Латышонкам, захацелі, каб іх вадзіў ды паказваў ўсё ў музеі па-беларуску. Дырэктар Казімеж Ушынскі слухаў ззаду, ды кажа: „Co ty gadasz, Antoni, że to po białorusku, przecież ja wszystko rozumiem!” Ну, гэта ж не кітайская мова, чаму меў яе не разумець паляк?

Беларуская хата цешыща не-верагодным поспехам у навед-

ваючых музея. Кажуць: такая экзотыка, гэтае праваслаўе! Проста балдзеюць. Ага, не тутэйшыя яны, а з іншых рэгіёнаў Польшчы ды замежнікі.

Міра ЛУКША
Фота аўтара

— Такім мянташкамі карысталуцца паўсядна, — паказвае захавальнік Антоні Масевіч.

На поўдзене. Венгрыя

Калі ты не бачыши кафедры ў Эстэргаме, дык падышоў заблізка або ты ў іншым горадзе.

(заканчэнне;
пачатак у папярэнем нумары)

Будапешт уражвае даволі рэдкім спалучэннем каралеўскай велічнасці з гандлёвай, прадпрымальніцкай мітуснёй. Сядзіба венгерскіх каралеў — Буда — распаложана на гарыстым правым беразе Дуная. З каралеўскіх палацаў і рассеўшыхся на схілах маліёнічых узгоркаў відаў цудоўная панарама на другі бераг ракі — мяшчанская Пешт, цэнтр якога быў пабудаваны на зломе XIX стагоддзя, у часы інтэнсіўнага развіцця капіталістычнай гаспадаркі Аўстра-Венгрыі. Панараму ўпрыгожваюць сем мастоў перакінутых цераз Дунай, прычым кожны іншы, у кожным як быццам душа ягонага будаўніка. Заўсёды, калі я гляджу з Буды праз Дунай на Пешт, у мяне з'яўляецца жаданне застацца тут жыць — штодзень мець перад вачыма такі краявід і якіхсьці дзесяць мінут пехатою ўні да мітуслівага цэнтра двухмільённай метраполіі.

Пешт шмат у чым нагадвае Парыж: шыкарныя камяніцы, выстраенныя ўздоўж шырокіх бульвараў, (з найпригажэйшым — Андрашы, які вядзе з цэнтра да Плошчы Герояў), месца дзяржайных цырымоній і вайсковых парадаў), прытульныя вулічки з кавярнямі, цукернямі (cukraszda), піўнушкамі (sorozo) і віннымі склепамі (bogozo). Падобны ліберальны дух, што заўважаеца хаця б у час наведвання святыні — ніхто не ганяе за кароткія штонікі ці майкі без рукавоў. А які тут рух!

Дынамізм горада, аднак, можа для туриста мець і свае адмоўныя бакі. Я,

напрыклад, у цэнтры не знайшоў паловы вядомых мне бараў, дзе пару гадоў таму харчаваўся. Іх месца занялі банкі, гандлёвыя карпарацыі або бағацейшыя рэстараны. Што ж, такая цана развіцця горада.

У Будапешце столькі музеяў і аб'ектаў, якія варты пабачыць, што без вострага адбору не абыдзецца. Нацыянальны музей, у якім, між іншым, захоўваюцца рэгаліі пачатка вянгерскай дзяржавы, Мастацкі музей, у якім знайдзецце ладную падборку італьянскага рэнесансу, Кафедра Святога Сципана, з купала якой ўбачыце маліёнічыя дахі горада, Опера з духам каралевы Cíci, неагатычны Парламент, фасад якога адбіваецца ў люстры Дунай... Ужо толькі гэтага досыць прынамсі на два дні.

Калі паедзеце з дзесяцьмі, абавязкова трэба адвесці дзень на востраў Святой Маргарыты. Перапынак ад турыстычнай спешкі ў шматлікіх басейнах з атракцыёнамі будзе прыемны таксама дарослым.

Ежа

Прычынай не менш прыемных уражанняў можа быць венгерская кухня. Мы рашыліся за рэкомендациі польскага журналіста Тадэвуша Альшанскага, выдатнага знатака Венгрыі, наведаць рыбны рэстаран Шыпош па вуліцы Лаяш 46 (квартал Абуды). Рыбным супам (halaszle) можа наесціся дарослая асона, а талерка розных гатункоў смажанай рыбы хапае для двух. За адбяд на пяць чалавек, з віном, у гэтым даволі элегантным месцы за-

плацілі мы каля 150 злотых. У Варшаве было б трэ разы даражэй.

Пакінуўшы Будапешт можна паесці яшчэ танней і не менш смачна. Пра мясцовую кулінарную варту пытана ў турыстычных цэнтрах, дзе заўсёды ёсць зычлівая асона, якая гаворыць пангельскую. Працаўніца такога офіса ў Эстэргаме рэкамендавала нам рэстаран „Пад залатым слоном”, якога б мы ніколі не знайшлі ў несамавітым завулку. Цыганская печань і марынаваны жоўты перац добра кампанаваліся з трохгадовым вядомым напоем „Эгры Бікавер”. Абавязкова трэба скаштаваць супы — рэкомендую бульён з кускамі пячонкі — і бліны (palacsinta), выбар якіх надзвычай багаты: з сырам, смятанай, шакаладам, арэшкамі, мігдалам і рознымі іншымі бакалеямі. Як той казаў, ежа была вельмі тлустая, вельмі нездаровая, а значыць — надзвычай смачная. А пры tym усім, на ўспомненую кампанію каштавала якіх 70 злотых.

Краявіды

У даведніку *Pascala* чытаем: „Калі ты не бачыш кафедры ў Эстэргаме, дык або падышоў заблізка, або ты ў іншым горадзе”. Эстэргам гэта першая сталіца мадзьяраў, а сёння — сядзіба венгерскіх прымасаў. Пабудаваная ў XIX стагоддзі кафедра — найбольшая святыня Венгрыі. Варты зайсці ў яйны скарбец са свецкім і духоўнымі каштоўнасцямі, як і ўзбрацца на купал і паглядзець на Дунай, за якім ужо Славакія.

Перабрацца на другі бок можна толькі паромам, бо ўзварваны ў вайну мост ніхто так і не адбудаваў. Гэта

таксама цікавая прыгода, асабліва калі ў той сам час уздоўж Дуная плыве аgramadная баржа з грузам, якая, здаецца, вось-вось урэжацца ў паром. Нічога такога, вядома не здарылася і мы шчасліва перабраціся на славацкі бераг. Паром адыходзіць кожную гадзіну. За легкавушку з камплектам пасажыраў трэба заплаціць прыблізна 15 злотых.

Па дарозе з Будапешта ў Эстэргам не прапусціце Сентэндрэ — мястечка паэтаў, мастакоў, кавярняў. Заснавалі яго сербы, якія ўцяклі з Балканай ад туркаў. Назва значыць папросту Святы Андрэй. Найстарэйшым помнікам архітэктуры з'яўляецца сербская царква, а пры галоўным паркінгу павітае вас адчыненымі дзвярыма і славянскімі спевамі сербскі рэстаран. Над прылаўкам сцяг і двухгаловы арол. У краіне НАТО такое мілае сэрцу кожнага праваслаўнага з Беласточчыны.

Некалькі кіламетраў далей чарговая сталіца — Вышаград. Варты ўзбрацца пакручастай шашой на гару. Краявіды тут такія, што ні ў казцы сказаць, ні пяром апісаць. І можаце адчуць сябе як за карала Мацея Корвіна (XIV ст.), бо турыстычная машына пераносіць нас менавіта ў гэтую эпоху.

Хоць на адну ноч варты затрымацца ў адным з наддунаўскіх пансіёнаў. Цэны ў гэтай ваколіцы ўдвая ніжэйшыя чымсьці ў Будапешце, а маладым віном пачастуюць вас амаль бясплатна. Добра сядзіцца са шклянчакай на балконе, да познай зорнай ночы, пад музыку цвяркуну...

Мікола ВАЎРАНЮК
Фота Аліны ВАЎРАНЮК і аўтара

У Вышаградзе можаши адчуць сябе каралём.

Іван Краскоўскі

Мінула 120 гадоў з дня нараджэння і 45 з дня смерці нашага вялікага земляка Івана Краскоўскага. У „Ніве” пісалі пра яго Мікола Гайдук і Алег Латышонак. Сёння з нагоды юбілею яго нараджэння варты ўспомніць імя выдатнага чалавека, якога выдала Беластоцкая зямля.

Нарадзіўся ён 26 чэрвеня 1880 г. у Дубічах-Царкоўных Бельскага павета. Ён — сын святара — быў прадстаўніком тадышніх эліты. Вучыўся ў Пецярбургскім універсітэце. У пачатку XX стагоддзя пару гадоў працаваў у Кіеве ў мясцовым Земскім саюзе. Добра пазнаў украінскую культуру. Быў адным з вялікіх прыхільнікаў захавання цесных беларуска-украінскіх сувязей. З 1906 г. стаў членам Беларускай сацыялістычнай грамады. Як усе маладыя адукава-

ныя людзі тae эпохі верыў, што сацыялізм можа вырашыць усе чалавечыя праблемы, у тым ліку і беларускія. У якасці прадстаўніка беларускіх нацыянальных арганізацый паказаўся на з'ездзе народаў Расіі ў Кіеве ў верасні 1917 г. Шмат яго ўкраінскіх сяброў арганізавала тады Украінскую Народную Рэспубліку. Краскоўскі — чалавек з вялікім вопытам у адміністрацыйнай працы — стаў нават членам урада першай украінскай дзяржавы.

Польска-савецкая вайна спыніла існаванне як Беларускай, так і Украінскай Народай Рэспублікі. У 1920 г. Іван Краскоўскі прыехаў у Вільню і наставаў ў беларускую дзяржаву. Стаў старшынёй Беларускага нацыянальнага камітэта. Пасля падпісання Рыжскага дагавора Краскоўскі выехаў

у Латвию. Там уключыўся ў арганізацію беларускага асветнага і культурнага жыцця. Дзякуючы яго намаганням у Дзвінску была адкрыта Беларуская дзяржавная гімназія. Стаў яе першим дырэктарам. Краскоўскому ўдалося таксама сабраць у гэтай гімназіі выдатных настаўнікаў, беларускіх інтэлектуалаў, якія, як і ён, уцяклі з акупаванай Беларусі. Дзвінскія гімназія праводзіла навучанне амаль на ўніверсітэцкім узроўні. Варты толькі адзначыць, што апрача беларускай вывучаліся там якія ўлаццівіе абавязковых лацінскай, німецкай, рускай і латышскай мовы.

У 1925 г. Іван Краскоўскі павернуўся ў Беларусь, аднак, спыніць развіццё нацыянальнага жыцця ў Беларусі не магаў. Беларускім інтэлектуалам месца вызначылі ў турмах і сібірскіх канцлагерах. Іван Краскоўскі, як выдатны прадстаўнік беларускай нацыянальной інтэлігенцыі, не меў ніякіх шанцаў пазбегнуць праследавання. У савецкіх турмах і ссылках праседзеў, з невялікім перапынкамі, амаль дзесяць гадоў. Пасля вайны савецкія ўлады дазволілі яму выехаць у Чэхаславакію, дзе працавала частка ягонай сям'і. У Беларусь ніколі ўжо не вярнуўся. Памёр 23 жніўня 1955 г. У 1988 г. саветы прызналіся, што трывалі яго ў турмах цалкам беспадстайна.

Яўген МІРАНОВІЧ

Нарач — возера як сэру

Нядзеля ў Маладзечне паказалася як звычайны, поўны мітусні, працоўны будзень. У горадзе жыва вылучаўся адзін напрамак — дарога на рынак! Не пытаючы дарогі, разам з хвалій натоўпу мы трапілі на гарадскі базар. Можна купіць і прадаць тут усякую усячыну: бульбу, гародніну, збожжа, абурак, мяса, карпіны, сабак...
Уражаву прыбыты, вялы настрой гандлю. Без духа вынаходлівасці, ініцыятывы. Ніхто ўголос не захвальваў нам свайго тавару, не хапала назойлівасці і агрэсіі, так характэрнай для нараджуючагася капіталізму.

У чым заключаецца прыцягальнае сіла такога нясмелага гандлю, гадалі мы, праціскаючыся між мяшкамі і вядзерцамі з капустай і агуцамі. Ці не ў жыццёвай неабходнасці грамадзян, вядучых прыватную вайну за выжыванне? Цана прадуктаў прапанаваных дзяржаўнымі магазінамі шакіруе. Кілаграм каўбасы каштуе там 3-5 долараў, сала — 2 долараў, хлеб — 20 цэнтаў, прычым тыповая беларуская зарплата вагаеца ў межах 20-30 долараў.

У Маладзечна прыехалі мы з канкрэтнай мэтай, — паснедаць ды паглядзець краязнаўчы музей. Рэстаран, куды завіталі мы з надзеяй папіць араматнай кавы, яшчэ не працаваў. Таксама не пашанцавала з музеем, які адкрываюць толькі ў працоўныя дні. У бары каля рынку, дзе сядзел адно мужчыны, пахла кіслым гурком. Сам горад не заахвочваў да бліжэйшага знаёства. Было нават прыемна пакідаць Маладзечна. Па дарозе папалася на вочы калона адслужыўшых сваё грузавікоў і камбайнаў, абазначаных лозунгам — „Ураджай 2000”!

* * *

Дарога на Нарач паказалася цалкам прыемнай. Бясконцыя лясы, быццам бальзам, лагодзілі і супакойвалі прывезеную з Польшчы прэтэнцыённасць. Сцішка засмоктвала нас беларуская меланхолія і абыякаласць. Час ад часу сустракаліся групы маладзёнаў, прапануючы продаж вугроў і ракаў. Радзей трапляліся грыбнікі, наўздзіў усе ў спартыўных касцюмах.

Здзіўляла нас крыху гэтая гандлёвая актыўнасць ля шашы, бо знаходзіліся мы ў межах Нарачанскага нацыянальнага парку. Запаведнік існуе з 1999 года, займае плошчу 94 тысячи гектараў. Апрача возера Нарач і навакольных лясоў, парк уключае ў свой састаў азёры Мяст-

ра, Баторын, Мядзел, Балдук, Свір, Вішненіцкое, Малая і Вялікая Швакшта.

На Нарач дабіраемся ад мясцовасці Занараб. На асфальтаванай вуліцы дзенідзе сохне раскінута сена. У вёсцы цішыня і бязлюддзе. З дапамогай мясцовага дзядзькі знаходзім добрае месца для купання. Але пакуль да вады — момант захаплення. Нарач падабаецца інакш як усе раней вядомыя азёры. Яго вабнасць засакрочана ў дастойнай прастаце і адкрытысці. Свайм кшталтам падобнае яно на чалавече сэрца.

* * *

Уваходзім у хвалі возера і зразу сюрприз! Мала таго, што празрыстая вада пахне аерам і рыбай. Пад нагамі сцелецца мяккі, ласкавы пясок. Лагодны бераг запрашае ў далёкі шпацыр па возеры. Менавіта... ідзэм уперад дзвесце, трыста, чатырыста метаў... а вады ўсё па калена. Побач вострава, парослага трысцём, пляёскаеца дзікае птаства. Між хвалямі — прызабытая старая лодка. Здарожаны вандроўнік можа прысесці ды нават прылегчы ў гасцінным возеры. Нельга толькі аглядацца назад, у бок вёскі Занараб, дзе палохае архітэктурнае кашмарышча.

Улічваючы памеры, Нарач (займае 8 тысяч гектараў, даўжыня: з заходу на ўсход 13 кіламетраў, з поўначы на поўдзень 10 кіламетраў, максімальная глыбіня 25 метраў) называецца беларускім морам. На берагах і паўвостравах выступае характэрная марскім узбярэжжам расліннасць, між іншым, карлікавая сасна. Цікавасць выклікаюць таксама разнавідныя тыпы берага: пясчаныя пляжы, бераг з валунамі і стромымі кіліфамі або багністая недаступная дрыгва.

У прыбярэжным лесе знаходзім сляды ваенных траншэй і акопаў, што прызывае рэха бамбардзіровак, ваенна-кашмару. Такі беларускі кактэйль на развітанне з боскім возерам Нарач. Соль табе ў вочы!

* * *

— Нічэво не палучыцца, чайнік сламалася! — інфармаве нас абыякавым тонам барменка ў мястэчку Нарач, куды заехаў папіць кавы.

Сам цэнтр прадстаўляе сцілую, не надта вабную карпіну. Бела-шэрыя мураванкі напераменку з хаткамі-небагаткамі, лужы, некалькі дрэў на месцы колішняга рынку, сонныя, прыбітые нудотным жыццём і долей жыхары. На касцельным пляцы мінем мужчын, прысевшых на кукішках. Гадаем, чаму гэтая

Возера Нарач.

нівягадная пастава такая папулярная ў беларускім краявідзе. Ці сімвалізуе яна дастойны момант перад узлётам... ад рэчайснасці?! Як правіла, практикуючы яе грамадзяне з чырвонымі насамі.

Наведваем нешматлікі тут архітэктурны помнік: мураваную каменную царкву і касцёл св. Андрэя ў стылі несапраўднай готыкі. Дзвёры касцёла адкрывае брат Дымітр, паслушнік манастыра кармелітаў босых. Будынак ордэна, вядомага сваёй спіласцю і ўбóstвам, адзін з самых відных і дагледжаных у мястэчку. Там жа і памяшканне Саюза паліякіў.

— Старэйшыя прыхаджане не хо-
чуць беларускай мовы ў касцёле. Яны
— абаронцы польскасці і польской мовы,
— кажа найперш па-руску, далей
па-польску і ўрэшце па-беларуску па-

слушнік Дымітр, сам родам з Нясвіжа.
— А моладзь... па-рознаму ўспрымае
беларускія багаслужбы. Для многіх гэта родная мова.

Каштоўнасць парадфіі становяць абраз Анельскай Божай Маці і старыя арганы. Побач касцёла драўляная званіца XVIII стагоддзя і крыж Stražy Mogil Polskich пастаўлены ў 1992 годзе ў гонар Арміі Краёвай.

Брат Дымітр абдароўвае нас на дарогу святымі абразкамі і культурна-рэлігійным беларуска-рускім часопісам „Дыялог”. У зваротнай дарозе зноў супстракаем дзядзькоў на кукішках. У адрозненні ад іх маєт магчымасць хутка развітацца з пасёлкам Нарач, вядомым да вайны як Кабыльнік!

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

У пасёлку Нарач.

Першае верасня ў Бельскім белліці

Новы школьны год пачаўся традыцыйна 1 верасня каля 9 гадзін раніцы. Пасля малебна ва ўсіх бельскіх цэрквях, дзе і моладзь разышліся па сваіх школах. У беларускім ліцэі новы этап жыцця пачало 175 вучняў. Прыйшлі яны ў ліцэй не толькі з бельскіх падставовых школ але і з вясковых, напрыклад, з Мілейчыч, Кленік, Ягуштова, Кляшчэль ці Чаромхі. Традыцыйна найбольш кандыдатаў паходзіць з бельскай Падставовай школы н-р 3. Такая вялікая лічба кандыдатаў давяла да таго, што паўсталі пяць першых класаў — усе па 35 асоб.

Паводле дырэктара ліцэя Зінаіды Навіцкай, у гэтым годзе ў ліцэі будзе вучыцца рэкордная ў гісторыі ліцэя лічба моладзі — 600 асоб. У час канікул ліцэй, як і яго дырэктар не адпачывалі. За два месяцы ў школе рабочыя аднавілі знішчаныя раздзяльальні і мэблі. І най-

важнейшае — школа падключылася да Інтэрнэту. Цяпер, — гаворыць дырэктар ліцэя, — у любую пару дня і ночы і як доўга схочам можам карыстацца Інтэрнэтам. Цяпер у школе ўсё камп'ютэрны разыграванае, нават праца школьнага сакратарыята.

У школе апрача новых вучняў з'явіліся новыя настаўнікі — выкладчыкі польскай і англійскай моў ды гісторыі. Усе настаўнікі з аптымізмам пачалі новыя школьні год. Напрыклад, настаўніца матэматыкі Анна Ткачук з усмешкай на твары вітала сваіх сяброў па работе і жадала ім поспехаў і цярпілівасці ў новым годзе.

На спатканні настаўнікаў і вучняў у спартыўнай зале можна было пабачыць страх у вачах першакласнікаў і са-маўпўненасць старэйшай моладзі. Аднак прамова дырэктара Зінаіды Навіцкай у нейкай ступені супакоіла першаклас-

нікаў. Большасць з іх напэўна не ўяўляе себе магчымасцей, якія стаяць перад імі і якія дае вучоба ў Бельскім белліці.

Аднак баяцца яны крышку новай школы. Можна было пачуць, між іншым, і такія пытанні: як будзе ў новай школе, як нас прымуць старэйшыя класы, якімі акажуцца новыя настаўнікі, но-вае асяроддзе? На гэтыя пытанні можна адразу адказаць: добра! Беларускі ліцэй — гэта школа, дзе не толькі настаўнікі, але і самыя вучні дбаюць пра атмасферу. У новай школе напэўна памагуць першакласнікам прыстасавацца са мі ліцэйсты, сярод якіх ёсьць групка старшакласнікаў, моцна звязаных з беларускай школай. Яны — візітная картачка ліцэя. Гэта Жанэта Роля, Мажэна Жменька, Тамаш Суліма і Міхась Сцепанюк. Яны, пры дапамозе Алега Кабзара, стварылі кабарэ „Куль”. Самадзейнікі з белліцэя супрацоўнічають

з Дарафеем Фіёнікам пры выдаванні двухмесячніка „Бельскі гостінэць”. Некаторыя школьнікі пішуць артыкулы ў „Зорку”. Вучні II класа разам з вучнямі Гайнаўскага белліцэя арганізуюць рэйды і падарожжы па Беласточчыне.

Новы год пачаўся бестурботна, калі б не праблема з заламі для навучання, якіх папросту бракуе. Каб не працаваць у суботы, трэба было шукаць памяшканні ў суседзіяў. Белліцю бракуе 4 залы. Ліцэй налічвае 18 аддзелаў, а ў школе толькі 14 залаў. Проблему частковая вырашылі заняткі рэлігіі, якія будуть адбывацца на плябанії Прачысценскай царквы. Горш выглядае справа з раздзяльняльнай. Чацвёртыя класы з-за браку месца будуць раздзяляцца на калідоры. Аднак, нягледзячы на ўсялякія складанасці, педагогічныя калектывы з аптымізмам пачаў новы школьні год. „Напэўна справімся з цяжкасцямі. Усё будзе добра, як заўсёды”, — заяўляла дырэктор ліцэя Зінаіда Навіцкая.

Паўліна ШАФРАН

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

I „ц” клас з бацькамі.

Першакласнікі з Беластока

Ужо чацвёрты год вядзеца навучанне беларускай мове ў Пачатковай школе № 4 у Беластоку. Заняткі роднай мовы тут з першага класа. Большаясь навучэнцаў складаюць выпускнікі беларуска-польска-дзіцячага садзіка. У 2000/2001 на-

вучальным годзе беларускай мове будзе вучыцца за трывалыць дзяцей. Цікава, што рады навучэнцаў папаўняюць не толькі першакласнікі. У IV „ц” клас дайшлі дзве асобы — спецыяльна, каб вывучаць беларускую мову. Гэта Каміля Севастыя-

нік (яе брат Мацвеі у другім класе) і Пятрусь Стэльмашук (выпускнік беларускага садзіка).

Наша рэдакцыя прысутнічала ва ўрачыстым адкрыці новага года для першакласнікаў. Тут жа сустэрэла сваіх старых знаёмых з прадшколля: Ганку Пякарскую, Тамашку Максімюка, Ярку Якаюка, Міколку Стшэльчыку, Олю Сцепа-

Вершы Віктара Шведа

Дапамажы рашыць задачу

Просіць сыночак блізкі плачу:
— Мой даражэнкі татулёк,
Дапамажы рашыць задачу,
Трэба ж на заўтрашні урок.

— Не прабаваў жа ты, няўмека,
Задачу гэту сам рашаць?
— Дасведчанага чалавека
Рашыў я лепей запытаць.

Ужо Вася у пятym класе

— Я нядаўна дзённік сына
З недаверам паглядзеў
І праз нейкую хвіліну
Ледзь ужо не аbamлеў.

— Можа неслухманны Вася
Двоек многа прывалок?
— Не, у пятym ужо класе
Вучыцца цяпер сынок.

нюк і Олю Заборскую. Нашы першакласнікі, хаяць прыйшли з бацькамі і бабулямі, не маглі нацешыцца пасля канікульной сустэрэчай. Яны весела гаманілі, не паказваючы хвалявання ад першага дня ў школе. Некаторыя з іх хадзілі тримаючыся за ручкі, а пасля згодна селі за парты. Усе названыя дзеткі вучыцца ў I „ц” класе, іх выхавацелька — Ева Данейка. Урокі беларускай мовы павядзе Аліна Ваўранюк. З-за вялікай колькасці ў класе праваслаўных, лік навучэнцаў беларускай мовы пабольшыцца. Самы станову́чы прыклад для бацькоў — усе старэйшыя навучэнцы беларускай мовы — цікавы індывідуалы, акцёры, выдатнікі!

ЗОРКА

У садку

Чарговы год пачаліся заняткі ў Самаўрадавым дзіцячым садку № 14 у Беластоку (дырэктар Ева Шыманская), у якім працуяць дзве беларускія групы. У I групу (малодшых дзяцей) будзе хадзіць 19 дзетак (выхавацелькі Альжбета Бурачэўская і Ева Гняздоўская — улюбёная „пані“ пасля Ірэны Максімюк) у старэйшых („старшакі“ і „нулёўка“) пакуль толькі адна — Альжбета Рудчук.

У гэты раз у першыя дні, якія дзіва (гэтак часта бывае ў кожным прад-

Аўто з планеты Макін

(І частка)

Самаходы на планете Макін не адразу дарослыя, вялікія. Праўда, нараджаюцца яны ў фабрыцы, але ёсць у іх не толькі інжынеры ды рабочыя, якія займаюцца імі ў час узниковіння, але і бацькі, і дзяды. Проста, у пашпарце кожнага напісаны, хто такое аўто па бацьку ды маці, адкуль родам. Пасля сямейнікі займаюцца малым аўтамабілікам, пакуль не вырасце і не набудзе ўсіх ве-

даў, неабходных для ўсіх самаходаў на планете. Значыць, нараджаюцца самаходы на планете Макін малымі, і растуць. Зусім не так, як у нас, на Зямлі, дзе самаходы нараджаюцца ў фабрыках толькі вялікімі, і дзяцей яны не маюць. А дзеці, як усе дзеці на свеце — цікайныя, ахвотныя пазнаваць новае, гарэзлівія і час ад часу непаслухмияны. Гэта ўсё з-за цікайнасці, усе гэтыя выбрыкі і дурненікія задумы, якія могуць кепска

кончыцца... Толькі што ў малых самаходзікаў з планеты Макін розум крыйху інакшы, чым у нас, людзей, калі мы яшчэ зусім маленькія; нараджаемся быццам „незапісаная табліца“, а яны, на Макіне, маюць о-голо га якія камп’ютэрныя праграмы ўстаўлены! Маюць такія веды адразу ў найважнейшай частцы арганізма, галаве быццам бы, устаўлены, якіх нам трэба вучыцца ды вучыцца, аж абрыйдне. А нашы зямныя аўтамашыны дык увогуле зусім простыя ў пароўненні з імі!.. Ну, мы не будзем пра тое тут разважаць, пра

тыя адрозненні ў канструкцыі. Расскажам пра маленькі самаходзік з планеты Макін, якому было вельмі цікава пабачыць Зямлю. Увогуле, жыхарам гэтае платены, Выстроірам, Жывінам і Махінам, у тым і макінскім самаходам, Зямля — цікавая планета, паколькі развіццё жыцця на Зямлі нагадвае колішнія пропашчаткі, ужо забытыя, жыцця на Макіне, а клімат у нас падобны. А маленькі Самаходзік, лепш называць яго Самаездзікам, хоць усе веды, якія пра Зямлю макінскія цывілізацыя ўжо спазнала, атрымаў на

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род.

Асветніца Еўфрасіння

Юная манашка

У тыя даунія часы дзяцінства было карацейшае, чым цяпер. Калі дзячынцы з княжага роду спаўняліся дванаццаць гадоў, яна ўжо лічылася нявестай і пачынала рыхтавацца да вяселля. Слава аб прыгажосці і розуме Усяслававай унучкі разляцелася далёка ад Полацка, і ў горад зачасцілі сваты.

Бацькі вырашылі аддаць Прядсла в замуж за сына аднаго багатага вадара. Княгіня Сафія збірала пасаг, князь Святаслаў падлічваў выгады ад шлюбу. Яны яшчэ не ведалі, што дачка выбрала іншы шлях.

Прядслава, як і некалі Рагнеда, стала манашкаю і атрымала новае

імя — Еўфрасіння. У перакладзе з грэцкае мовы гэта значыць „радасць”. Пазней князёну па родным горадзе назвалі Еўфрасінний Полацкай.

За манастырскімі сценамі яна змагла цалкам аддацца кніжнай науцы. Еўфрасіння чытала Біблію, дзе сабрана невычэрпная чалавечая мудрасць, і іншыя старожытныя кнігі. Адна з іх, напрыклад, звалася „Шасцідзён”. У ёй апавядалася, як за шэсць дзён Бог стварыў неба, зямлю, зоркі, расліны, жывых істот і чалавека. Еўфрасіння таксама вывучаля летапісы, дзе гаварылася пра мінулае розных краін.

(*працяг будзе*)

Ewa Segen з Беластока.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Mihail Alxovik з Беластока.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

„Лісічкі” — рапмены

28 жніўня г.г. у Ласінцы адбыўся фест пажарнікаў. Мерапрыемства пачалося ад спаборніцтваў, у якіх прынялі ўдзел дружыны пажарнікаў з Нарвы, Тыневіч, Трасцянкі і Ласінкі. Пажарнікам заўзятарылі сябры, людзі з гэтых самых вёсак. Аднак найлепшую падтрымку мелі пажарнікі з Ласінкі, якія і сталі пераможцамі.

Прышоў час на выступленне калектываў. Абавязкова, як кожны год, спявалі „Лісічкі”. Аднак гэтым разам было крыху інакш чым заўсёды...

Пасля дзвюх песняў мы сышлі са сцэны і хутка пабеглі пераапрануцца ў іншую вопратку. Усе надзелі

Патрыцыя Кос
Гайнаўскі беллітэй

Рапмены ў Хмельніце.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

маленькой магнітнай бляшцы, якую на пару хвілін падключылі да яго мозгу-камп'ютэра (калі б называць па-нашаму) лічыў, што гэта не ўсё. Ён тужліва спаглядаў з панадворка перад сваім сямейным гаражом на Зямлю, якая, бы блакітная зорачка, пульсавала над гарызонтам...

Пра што думаў Самаходзік? Пра тое, як жывуць зямныя самаходы, якіх вучоныя на Макіне лічылі найбольш актыўнымі жыхарамі нашай планеты, даследуючы іх хуткасць, спрытнасць і моц. Як бачыце, веды пра нашу планету на Макіне, мякка кажучы, толькі

частковыя і нязгодныя з праўдай. Но ўсё ж, так, як мы тут думаем, найважнейшы на Зямлі — чалавек!

Самаходзік ведаў, што не возьмуць яго на Зямлю, бо, проста, яшчэ не вырас. У школу ходзіць, а, каб быць высланым у касмічную экспедыцыю, трэба мець вялікія веды і выказацца навуковымі дасягненнямі і публікацыямі ў кнігах і часопісах. На Макіне навукай не хіба толькі Жывіны (скажу вам у таямніцы, што яны трохі падобныя да нашых людзей), а Вытворы і Махіны лічачь гэта сэнсам жыцця: як найбольш спазнаць і ўчы-

ніць нешта ў карысць цывілізацыі. Каб усе былі здаровымі, задаволенымі, бяспечнымі, мелі цікавы занятак і жылі ў згодзе і любові адны з адных і з іншымі істотамі.

Праўда, дзеці на Макіне — паслухмияня па сваёй натуры і ведаюць, што можна, а чаго нельга. А нельга самому без дазволу дарослых і настаўнікаў рабіць небяспечнае, а тым больш пакідаць планету. Космас — справа сур’ёзная! Але Самаходзік, падлетак ужо, не мог паўстрымацца ад цікаўнасці, і калі вялікая грамада жыхароў Макіна пай-

шла праводзіць касмічны экіпаж (а мільёны гледачоў маглі гэта ўбачыць з трансляцыі ў відзіне), пакрунуў сваю таемную гайку, якая, у залежнасці ад патрэбы, можа цябе пабольшыць і паменшыць, закаціцца ў лук, цераз які ўваходзілі на карабель касманаўты. Стой такім маленькім, што ніхто яго не ўбачыў. Толькі ягоная мама, якая сачыла са свайго агародчыка за стартам карабля, адчула ў сваіх металёвых грудзях нейкі сум і трывогу.

(*працяг будзе*)

Міра ЛУКША

Культурныя дажынкі

У Чыжах і Бельску выступіў „Гудскі гармонік” з Ліды.

З верасня ў Бельскім амфітэатры Беларускае грамадска-культурнае таварыства разам з Бельскім домам культуры ладзілі беларускі народны фэст, названы арганізатарамі культурнымі дажынкамі. У паслябедзенну пару бяльшчане пачулі песню „Мой Беластоцкі край”, якая афіцыйна адкрыла мерапрыемства. Сабраную публіку віталі вядучая фэст Валянціна Ласкевіч, пасол Сейма РП Ян Сычэўскі і бурмістр горада Андрэй Сцепанюк. Сваёй прысутнасцю фэст удастоілі: пасол Сейма Сяргей Плева, віц-консул Рэспублікі Беларусь Ігар Сякрэта і прадстаўнік Пасольства Беларусі ў Варшаве Аляксей Дзямбіцкі.

Арганізаторы запрапанавалі бельскай публіцы музыку ў выкананні шматлікіх гуртоў. Першымі на сцэне паявіліся бельскія „Васілечкі” пад кірауніцтвам Мікалая Мяжэннага з Гродна. Потым можна было паслухаць „Дзявочых нотак”, з якімі выступалі дзве салісткі: Анна Хадакоўская і Юліта Такарэўская. Вялікую ўвагу старэйшай публікі прыцягнула выступленне гурту „Арэшкі” з Арэшкава, які співаў без акампанемента. На сцэне выступіла

таксама маладое пакаленне самадзейнікаў: дзіцячы гурт „Журавінка” і лаўрэаты школьнага конкурсу „Беларуская песня — 2000”.

У бельскім амфітэатры выступілі яшчэ гурты „Гудскі гармонік” з Ліды і „Лідер” з Беластока. Культурныя дажынкі завяршыў гурт „The Best” з Сямятыч.

Бяльшчане мелі магчымасць қупіць кніжкі і магнітафонныя касеты з беларускай музыкай. Кніжкі прапанаваў Цэнтр прэсы і кніжкі славянскіх народаў з Варшавы. Можна было атрымаць аўтографы аўтараў: Галіны Твароновіч, Анны Радзюковіч, Яна Чыквіна і Віктара Шведа.

Беларускі народны фэст у Бельску за- кончыў серыю летніх мерапрыемстваў, арганізаваных БГКТ. І, як сказаў на сыммі пачатку пасол Ян Сычэўскі і бурмістр Андрэй Сцепанюк, на завяршальны фэст Бельск быў выбраны невыпадкова. Апошні сёлетні беларускі фэст адбыўся ў найбольш актыўным у беларускай дзеянасці горадзе Падляшскага ваяводства.

Паўліна ШАФРАН

Фота Сяргея Грынявіцкага

Кантакт двух светаў

На III Падляшскі пленэр інвалідаў, які ад 22 да 28 жніўня 2000 года адбыўся ў Белавежы, прыехала 35 творцаў з апекунамі. Паўсталыя мастацкія працы будучь друкавацца ў календары на 2001 год і на паштоўках.

— Пленэр — гэта нагода для кантакту двух, на першы погляд супрацьлеглых, светаў здаровых і калекіх людзей. Інтэграцыя гэтых светаў пры садзейні мастацтва і прыроды дазваляе ім бліжэй пазнаёміцца, пераламаць стэрэатыпы аб інвалідах і дае людзям шанц стаць лепшымі, — заяўвіў Андрэй Валкавышкі, старшыня Таварыства ў карысць творцаў-інвалідаў „Ніке”, якое разам з Домам сацыяльной дапамогі з Засцянак арганізавалі пленэр.

У гатэлі Польскага турыстычнага краязнаўчага таварыства ў Белавежы спаткаліся калекі асобы з дамоў сацыяльнай дапамогі з Бельска-Падляшскага, Гайнавікі, Белавежы, Беластока і іншых гарадоў Польшчы. Прыйехалі таксама гості з Літвы. Спачатку сустэрэліся яны з белавежскім паэтам Барысам Руско, пасля ў пошуках тэмай для сваіх мастацкіх прац наведалі Белавежскасае надлясніцтва і запаведнік.

У выніку паўсталыя многа рысункаў, акварэльных і алейных прац, графікі і скульптур. Удзельнікі пленэру малявалі лес, зуброў, буслу, пчол, рыбак. На тэатральных занятках удзельнікі пленэру рыхтавалі спектакль з лялькамі, падрыхтаванымі Адамам Вальным. Гульні з лялькамі аказаліся цікавай формай тэрапіі, якая дапамагала занятым у спектаклі акцёрам выяўляць іх адчуванні і ўяўленні.

Побач гатэля ПТТК спаткаў я не- калькі скульптараў. Мікутас Гентотас з Вільні раней працаваў столярам і ў сваёй майстэрні рабіў лесвіцы. Паўтара года таму захварэў і цяпер выконвае мастацкія працы з драўніны. Тадэуш Лучай з Бельска-Падляшскага вырэзаў у драўніне ўжо з юнацтва. Чатырынаццаць гадоў таму папаў пад цягнік і страціў дзве ногі і правую руку. Пасля выпадку вырашыў вярнуцца да свайго засікаўлення. Для разъбы выкарыстоўвае кару з таполі, якую яшчэ пятнаццаць гадоў таму зняў з сечанага калія царквы ў Падбеллі дрэва. Вырэзаў ён звычайна твары святых, жанчын, а ў Белавежы вырэзаў выявы духаў. Свае працы паказваў у Швецыі, Даніі,

Свята беларускай культуры ў Чыжах

У нядзелью 3 верасня парафіяне з на- вакольных вёсак з самай раніцы ішлі ў Чыжы на Свята беларускай культуры, спалучанае з дажынкамі абраадам. Прыгожая гмінная вёска на- была святочны выгляд. Людскі і аўтамашынны паток кіраваўся ў напрамку царквы, адноўленай пасля пажару ста- рога храма. Абшырная царква хутка за- поўнілася прыхаджанамі, мастацкімі калектывамі і гасцямі.

Пасля Літургіі настаяцель прыхода айцец Іаан Раманчук звярнуўся да вер- нікаў з пропаведдзю на прыгожай беларускай мове, звяртаючы ўвагу на цяж- кую працу селяніна падчас уборкі ўраджаю, асабліва ў сёлетніх неспрыяль- ных кліматычных умовах. Ля дажынка- вянкоў айцец Раманчук адслужыў малебен — падзяку Усявішняму за зям- ныя дары, якія пасля малебна пасвяціў.

З царквы вернікі, з дажынкамі вянкамі, накіраваліся да Гміннага ася- родка культуры. Тут да сцяны будынка прытулілася невялічкая сцэна, на якой выступілі беларускія мастацкія калектывы. Канцэрт адкрыў войт Рыгор Мацкевіч. Прывітаў ён сардечна ўсіх прысутных, асабліва гасцей — віц-кон- сула Генеральнага консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку Ігара Сякрэту і прадстаўніка Пасольства РБ у Варшаве Аляксея Дзямбіцага, а таксама паслоў Сейма Рэчы Паспалітай Яна Сычэўскага і Сяргея Плеву.

Ян Сычэўскі — пасол і адначасова старшыня ГП БГКТ — сардечна падзя- каваў гаспадару гміны Рыгору Мацкевічу, Гмінай управе і Асяродку культуры за аграмадную працу ў падрыхтоў- цы мерапрыемства, а ўсім спонсарам — за фінансавую дапамогу. Прадстаўніца суседняй вёскі Збуч уручыла войту бо- хан хлеба з новага ўраджаю. „Я, як пасол, — сказаў Ян Сычэўскі, — буду на- магацца, каб наш хлеб дзяліцца справяд- ліва ў нашым беларускім асяроддзі”.

Канцэрт павяля сакратар ГП БГКТ Валянціна Ласкевіч. Запрасіла яна на сцэну мастацкі калектыв „Арэшкі” з Арэшкава, які выступіў з аўтэнтычным вясковым фальклорам аб долі се- ляніна і яго складаным побыце. Гара-

чымі волескамі ўспрыніялі прысутныя мясцовыя калектывы „Чыжавяне”. Спада- балася слухачам выступленне салісткі Алы Каменскай з Козлікаў, якая заспі- вала таксама і ў дуэце са сваім сынам Давідам Дубцом. Затым выступілі „Збу- чанкі” з суседняй вёскі Збуч. Падабалі- ся прысутным „Незабудкі” з Курашава пад кірауніцтвам Ніны Грыгарук, асабліва напісаныя ёю на мясцовым дыялек- це вясёлыя частушки. Здабылі ўжо па- пуллярнасць лаўрэаты школьнага кон- курсу на беларускую песню Эвеліна Карчэўская і браты Юркі Астапчук: Сава і Міхась. Юрка Астапчук — лідэр гурту „Прымакі” — падабаўся слуха- чам як спявак і як расказчык анекдотаў аб цешчах.

Зады ўяўляючыя гасцінныя выступленні мастацкіх калектываў з Рэспублікі Беларусь. Гэтым разам на заканчэнне багатай пра- граммы выступіў Ансамбль беларускай народнай музыкі „Гудскі гармонік” з Ліды пад мастацкім кірауніцтвам Андрэя Калышкі. Нічога дзіўнага, што гэта ансамбль народнай музыкі, а не пес- ні, калі ў ім перавага інструменталісту над спевакамі: дзве скрыпкі, два гармо- нікі, цымбалы, бубен, кантрабас, флей- та. Лірычны беларускі народныя пес- ни ў выкананні гасцей з Беларусі слуха- чам надта падабаліся.

На Свяце беларускай культуры ў Чы- жах прысутнічаў з абышырнай падбор- кай кніжак, пераважна на беларускай мове, дырэктар Цэнтра прэсы і кніжкі славянскіх народаў Ян Заброцкі з Вар- шавы. Анна Радзюковіч, журналістка „Przegląd Prawosławny”, падпісала кніжку „Prawosławie w Polsce”. Свае кніжкі падпісалі таксама Ян Чыквін з жонка Галінай Твароновіч і Віктар Швед. Прадаваліся тут касеты з песня- мі беларускіх мастацкіх калектываў Беласточчыны. Яшчэ раз выйшаў на сцэну „Гудскі гармонік” і праспіваў песню:

Запрагайце хлопцы коні, коні вараныя,
Мы паедзем даганяці годы маладыя.

Разыходзілася публіка з глыбокім пе- ракананнем, што, на жаль, нашай ма- ладосці ўжо нам ніколі не дагнаць.

В. Ш.

Францыі, пабываў на алімпіядзе ў Аў- стралії. Яго разъба трапіла таксама ў Японію і Кітай. Можна сказаць, што ён — прафесійны скульптар. А Станіслаў Пракейка з Дома грамад- скай дапамогі з Харошчы выра- зіў каралі і вельмі цешыўся сва- ёй другой працай у дрэве.

Арганізатор пленэру, Таварыства ў карысць творцаў-інвалідаў падрыхтаванымі Адамам Вальным. Гульні з лялькамі аказаліся цікавай формай тэрапіі, якая дапамагала занятым у спектаклі акцёрам выяўляць іх адчуванні і ўяўленні.

Побач гатэля ПТТК спаткаў я не- калькі скульптараў. Мікутас Гентотас з Вільні раней працаваў столярам і ў сваёй майстэрні рабіў лесвіцы. Паўтара года таму захварэў і цяпер выконвае мастацкія працы з драўніны. Тадэуш Лучай з Бельска-Падляшскага вырэзаў у драўніне ўжо з юнацтва. Чатырынаццаць гадоў таму папаў пад цягнік і страціў дзве ногі і правую руку. Вырэзаў ён звычайна твары святых, жанчын, а ў Белавежы вырэзаў выявы духаў. Свае працы паказваў у Швеции, Даніі,

Тадэуш Лучай з Бельска-Падляшскага.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

Людское сэра — не камень

[1 ^с працяг]

а калі дзеци ўжо прыехалі, куплялі ім вонратку і іншыя речы, хача лішняга ў нікога няма. Ад брацтва вырашылі ўсім купіць адзідасы. Таксама з Бельска прывезлі новыя і ношаныя речы, якія сабралі дзеци адной са школ.

Але, скажу вам, не гэта было для дзяцей галоўнае. Самае істотнае было для іх **тое, што нехта з імі пагаварыў**. Павазіў, паказаў нешта новае, — Анна Фіёнак глыбока ўздыхнула.

Спадарыня Вера Ходак з дачкой Аней а сразу вырашылі ўзяць да сябе дзячынку. Пані Вера падказвала сваёй шаснаццацігадовай госці, як трэба сябе паводзіць, гаварыла, каб слухалася дарослых, адным словам, павучала як магла, бо ж гэтые ўзрост вельмі небяспечны. Узялі двух хлопцаў і Анна ды Багдан Фіёнікі, і Мікалай ды Валянціна Грыгарукі, і Марыя Аўрамюк, а Ірына Саковіч наўат ездзіла з дзецимі ўесь час, аж да 18 чэрвеня. Адным словам, людзі разабрали ўсіх дзяцей, былі ў адносінах да іх вельмі сардечныя. І дзеци гэта бачылі.

Група дзетдомаўцаў гасцівала ў Польшчы па запрашэнні Праваслаўнага Брацтва Трох Свяціцеляў два тыдні, ад дзвятага да дваццаць трэцяга чэрвеня. Дзе яны толькі не пабывалі! Арганізаторы гэтай экспедыцыі рабілі ўсё, што маглі, каб дзеци выехали адсюль задаволеныя. Падрыхтавалі ім багатую праграму.

Спачатку дзяцям паказалі Беласток і праваслаўная сакральныя аб'екты. Быў малебен у царкве Усіх Святых і сустрэча з духавенствам прыхода і духоўным апекуном Брацтва Трох Свяціцеляў айцом Іавам. Пасля ў гэтым жа прыходзе адбылася сустрэча з уладыкам Іакавам. Дзеци пабывалі таксама ў жано-

чым манастыры ў Дайлідах. У Фастаўскім прыходзе зрабілі ім вогнішча, на якім былі таксама арганізатары і спонсары. З чэрвеня дзяцей завезлі на Святу Гару Грабарку. Па дарозе затрымаліся ў Бельску-Падляшскім, дзе сустрэліся з епіскапам Грыгорыем і наведалі беларускі скансэн у Дараге Фіёніка. На Грабарцы сустрэліся з сёстрамі і жаночага манастыра святых Марты і Марыі, аглядалі Святу Гару і царкву, пераначавалі ў доме пілігримы.

Пасля паехалі ў Белавежу, а па дарозе наведалі ў Гайнаву сабор Святой Тройцы і сустрэліся з дзецимі ў гімназіі. Потым знаёмліся з Белавежскай пушчай і запаведнікам звяроў. Дзеци наведалі таксама Супрасль, дзе сустрэліся з архімандритам Гаўрылам і ўдзельнічалі ў малебне перад Супрасльскай іканай Божай Маці.

Напэўна, дзеци з дзіцячага дома ў Пячорах не былі б задаволены, калі б, будучы ў Польшчы, не ўбачылі Варшаву. А як жа, была і Варшава, якая дзецим вельмі спадабалася. Там 16 чэрвеня гасцівалі яны ў мітрапаліта Савы (арганізацый сустрэчы з пачастункам заняліся свяшчэннікі Дарафей Савіцкі і Андрэй Баркоўскі), а пасля прымалі іх у Пасольстве Расійскай федэрацыі.

18 чэрвеня, у нядзелю, дзеци былі ў саборы св. Мікалая на канцэрце царкоўнай музыки ў выкананні дзіцячых хораў. Пасля канцерта ўсе яны былі запрошаны разам з выканавцамі ў Цэнтр праваслаўнай культуры, дзе для іх былі падрыхтаваны сталы, поўныя салодкасцей. Присутнічалі ўладыка Іакаў і тадышні консул Беларусі Павел Латушка. На наступны дзень дзеци ўдзельнічалі ў багаслужбе ў Свята-Духаўскай царкве, а вечарам выехалі ў Элк, дзе

Першая справа — Анна Фіёнік, злева — яе муж Багдан.

затрымаліся ў доме адпачынку спадара Андрэя Шыркайца, які запрапанаваў там дзецим кароткі адпачынак. Тры ратаунікі зорка сачылі за tym, каб ніхто не ўтапіўся ў возеры. Праехаліся брычкай па Элку, а вечарам было вогнішча. Пасля паехалі ў Аўгустаў, дзе выбраліся ў рэйс на караблі.

Арганізаторы вазілі дзяцей у басейны і ў Беластоку: ў гатэлі „Галэмбейскі”, па вуліцы Мазавецкай і Стромай. Было ж гарачае лета, і трэба было даць дзецим крыху ахалоды.

Усюды знаходзіліся добрыя людзі, спагадлівія спонсары, якія дапамагалі, не разлічваючы ні на якую кампен-

сацыю. Былі абеды ва „Ухвытах”, якія рыхтавала спадарыня Аліцыя Саўчук, фірма „Смакош” Дарыуша Грыгорчыка карміла дзяцей у сталоўцы універсітэта — усё гэта за сімвалічную плату. А перш за ўсё даглядалі дзяцей тыя людзі, якія прынялі іх у сваю хату.

Нават у парку, на беластоцкіх плянтах, дзе ёсьць будка з марожаным, уладальніца, калі даведалася, што гэтыя дзеци з дзіцячага дома, не хацела нікай платы за марожанае і сказала, каб прыходзілі, калі толькі захочуць і елі колькі ўлезе.

Людское сэра — не камень.
Ада Чачуга
Фота аўтара

Інтэрв'ю

Трынаццацігадовы **Коля Ольхін**, дзетдомавец з Пячорай, сам зачапіў мяне, калі мы выходзілі з Мікалаеўскага сабора, дзе адбываўся канцэрт царкоўнай музыки ў выкананні дзіцячых хораў:

— Вы хотіце взять інтерв'ю?
— А ты хочаш мне яго даць?
— Хачу!

Відаць было, што на працягу таго тыдня, які дзяліў нас ад прыезду дзяцей у Беласток, Коля ўжо прывык да таго, што дзяцей мучаць журналісты.

— Ну, дык хадзем! Раскажаш, як там у вас, у дзіцячым доме.

— А я ўжо там пяць гадоў.

— І як?

— Плоховато в детском доме. Плохие воспитатели, кормят плохо!

Колю і пачастунак у Цэнтры праваслаўнай культуры не ў галаве. Нешта хутка схапіў у рот. Прыбег даваць інтэрв'ю. І іншыя дзеци хочуць, абступілі мяне.

Ведаю, што кранаю далікатную матэрню. Але аж карціц запытана, чаму дзеткі апынуліся ў чужым доме.

Коля, найбольш жывы хлапчук і баўявіты:

— Бацькі разам не жывуць. На лета мяне забіраюць цёця і бабуля. Дзядуля браў часцей, але цяпер ён хварэе.

Алегу Шыпулінску ехаць няма да каго. Ён застаўся ў жыцці зусім адзін, бо яго бацькі памерлі. Такіх, як Алег, у дзіцячым доме мала.

— І нікога-нікога ў цябе няма?

— Недзе ў Карэлі ёсьць дзядзя і бабуля. Я іх амаль не ведаю.

— Пра што ты марыш, Алег?

— Моя мечта: чтобы в будущем было хорошо.

Бацькі **Віктара Петухова** пазбаўлены бацькоўскіх правоў. Віця гаворыць пра гэта мне праста ў очы, як дзіця, але стараецца, як можа, сваіх бацькоў выбеліць:

— Калі вырасту, хачу паступіць у Суворавскую вучылішча у Пецярбургу. У мяне ж бацька — вайсковец. Бацька

з дзіцячым домам. Туда еду, как в гроб. Тут прынялі нас цудоўна. Асабліва ўдзячныя я бабе Лёні, дзядзю Колю і яго сыну Юрыку. Мы ў іх былі з Віцем Петуховым. Ага, і цёці Ані Фіёнік, і яе мужу Багдану, якія гэту паездку арганізувалі, мы ўдзячныя.

Коля:

— Я вельмі рады, што мяне ўзялі сюды. Мы плавалі ў басейне, наведалі Вар-

Злева: Коля Ольхін, Віця Петухов і Алег Шыпулінскі.

мяне бярэ да сябе! Часам... Калі яны развяліся, я быў з мамай. Яна мяне пакінула ў бальніцы...

Тут Віктар прыцішае голас, пачынае блытаць факты. Відаць, быў ён тады зусім маленькі, і нехта яму мо нешта расказваў...

— Бацька даведаўся, прыехаў і ўзяў мяне. Сяной была сястра. Ездім на выхадныя...

Алег:

— У Польшчы — рай у параўнанні

шаву, Грабарку, сустракаліся з мітрапалітам Савам і ўладыкам Іакавам.

Алег:

— Як у царкве мы младзенца Гаўрыла пацалавалі, адразу лягчэй стала.

Віктар:

— Усе павінны верыць у Бога.

— Сапрэды, вера патрэбна гэтым дзецим як нікому.

Пятынаццацігадовая **Оля Кузьміна** ў інтэрнаце школы пры дзіцячым доме ўжо другі год.

— Добра там?

— Там хорошо, но дома было бы лучше. На канікулы мяне бярэ цёця. Маці памерла. Яе забілі. Хто? Нейкі мужчына, што выйшаў з турмы. Бацька сядзіць. Я ўжо закончыла дзесятку клас і паступаю вучыліца ў Пскоў. Хачу стаць парыхмакерам.

Я не думала, што ў Польшчы столькі праваслаўных цэркве. Мне здавалася, што тут усе каталіцкай веры.

Ліда Элекіна, шаснаццацігодка, якая жыла ў спадарыні Веры Ходак, паходзіц з магадзетнай, малазабяспечанай сям'і. Таму і апынулася ў інтэрнаце, дзе пробыла шесць гадоў. Вучылася ад раніцы да вечара. Затое паступае ў Пскоўскі педагогічны інстытут. Хоча быць біблагам ці географам.

— А пра што марыш ты, Коля?

Коля на нейкі момент прызадумаваць, мяркуе.

— Побыстрее из детдома выйти!

Відаць, што дзецим абырдла гэткае жыццё, і крыйдна ім, што менавіта ім такія бадзянні наканаваў лёс. У Беластоку яны шчаслівія, бо тут адчуле хоць крышачку сямейнага цяпла, наеліся ўдосталь не толькі кашы, але і бульбачкі. Тут добра, сцвярджжаюць дзеци ў адзін голас.

Усюды яно, дзеткі, добра, калі ў цябе ёсьць родны дом і клапатлівія бацькі. Ніякі, нават найлепшы дзіцячы дом не заменіць матчынага сэрца і ласкі — гэтай надзеінай падпоры ў жыцці. Ці ў Расіі, ці ў Польшчы. Але і так веру, што, нягледзячы на нягодаў сірочага лёсу гэтых дзяцей, вырастуць з іх добрыя і вартасныя людзі.

Ада Чачуга
Фота аўтара

Арлянскія пажарнікі — самыя дынамічныя

З году ў год расце колькасць пажараў і небяспечных здарэнняў на дарогах у Бельскім павеце. Каб спыніць гэтую адмоўную тэндэнцыю, пажарнікам трэба практикавацца.

Як паведаміў павятовы камендант Пажарнай аховы Ян Барташук, ад студзеня да 20 жніўня гэтага года на тэрыторыі павета здарылася 265 небяспечных выпадкаў, у тым ліку 155 пажараў і 110 здарэнняў на дарогах. За ўесь мінулы год зафіксаваных было 298 выпадкаў, у тым ліку 184 пажары. Рост колькасці пажараў выкліканы быў сёлета атмасфернымі ўмовамі вясной і летам, а павелічэнне колькасці небяспечных здарэнняў на дарогах з'яўляецца вынікам росту колькасці машын на дарогах, іх тэхнічнага стану і стану дарог.

Пажарнікі, не толькі прафесіяналы, але і дабравольцы, часта вядуць нетыповыя для пажарнай справы акцыі, напрыклад, прыбіраюць з дарог паваленія ў час віхуры дрэвы. Гэтым 20 жніўня займаліся ў Арлянскай гміне пажарнікі, якраз напярэдадні спартыўна-пажарных спаборніцтваў.

Мэта спаборніцтваў — мабілізацыя пажарнікаў-дабравольцаў да інтэнсіўнага аблучэння, набывання спецыялістычных навыкаў, неабходных у барацьбе з агнём, а таксама папулярызацыя пажарнай тэматыкі сярод грамадства. Мясцовыя пажарнікі такім чынам практиковаліся перад павятовымі спаборніцтвамі, якія адбываюцца кожны другі год.

Арлянскія спаборніцтвы праходзілі ў старым дворскім парку XVIII стагоддзя, у якім былі бачныя вынікі начнога ўрагану (паваленыя на зямлю старыя дрэвы і паламанае галлэ). Майстэрства арлянскіх пажарнікаў прыйшла пабачыць шматлікая публіка. Пажарнікі ўстанавілі ў парку гукаўзмацнільнікі, пускалі музыку, а ў ваенай палатцы размясціўся кіёск з ахаладжальнымі напоямі і півам.

З сямі каманд, якія дзейнічаюць на

Пераможцы з Орлі атрымалі рэчавыя ўзнагароды ад гмінных улад.

тэрыторыі Арлянскай гміны, у спаборніцтвах прынялі ўдзел чатыры. Пятая каманда з 15 дабравольцаў з Малінік на спаборніцтвы прыехала, але не змагалася, бо не даехаў шафёр з пажарнай тэхнікай. У ходзе мерапрыемства пажарнікі спаборнічалі ў двух відах пажарна-прыкладнога спорту: пажарная эстафета з перашкодамі (7 x 50 м) і баявое разгортванне шлангаў. Першае месца з агульным часам 109,8 секунды заняла пажарная каманда з Орлі. На чарговых месцах апынуліся каманды з Рыгораўцаў (117,4 сек.), Градалёў (118,5 сек.) і Рудутаў (156 сек.).

— Арлянскія пажарнікі заслужаны медалёў, а дабравольцам з трох пераможных каманд — дыпломаў і рэчавых узнагарод ад Гміннай управы. Пасля спаборніцтваў войт запрасіў пажарнікаў і публіку на гарачыя бігас, а на пляцоўцы пад паваленым бурай каштанам да вечара іграў музычныя калектывы з Градалёў. Аднак весляцца доўга не прыйшлося, бо наплылі цёмныя хмары і пачаў ісці даждж, які і закончыў мерапрыемства.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Не ўсё мераеца адной меркай

Адгалоскі

Я не ведаў, што Мікалай Лук'янюк такі малавер. У сваім допісе „Дзе бяда?”, які друкавала „Ніва” ў 35 нумары ад 27 жніўня піша так: „Калі нашы сродкі масавай інфармацыі гавораць пра бяду за ўсходній мяжой, яксыці мне ў гэта не хочацца верыць”. І далей так разважае: „На маю думку, у нас людзі жывуць горш, асабліва сяляне па вёсках, рабочыя па гарадах і пенсіянеры”. Мне здаецца, што сябра Лук'янюк бачыць толькі кончык свайго носа і жыццё ацэнъвае аднабакова на прыкладзе тых, якія „зайсёды прыязджаюць акуратна апрануты і на добрых машынах”. „Людзі з-за ўсходній мяжы” — гэта не толькі гандляры, якія прыязджаюць у Польшу, але сяляне ў калгасах ды рабочыя на прадпрыемствах. Ці аўтар допісу хоць раз пагаварыў з ім і запытаў пра іхня зарплаты і ўмовы жыцця?

Неаднойчы ў час сваіх падарожжаў у Брэст я цікавіўся гэтымі справамі і маў станоўчы заверыць, што сапраўды нялёгка ім жывеца. Тоё, што мне вядома, не кожнаму знаходзяцца гроши, каб

адкрыць візу. Але візы ў Польшчу не прадасі. Патрэбны і тавар, „хадавы” тавар, які можна прадаць з прыбыткам. І зноў патрэбны гроши. Без іх ані руш. Калі еду на цягніку ў Брэст, дык сустракаю тых самых людзей. На чаромхаўскім рыначку бачу тых жа чайночнікаў, якія сістэматычна карыстаюцца пагранічным пераходам Полаўцы — Пяшчатка. Ім напэўна крыху лепш жывеца, бо за прададзены буталь гарэлкі ці блок папяросаў капне нейкай доля, і купіць чалавек кусочек каўбаскі. Але Лук'янюку пэўна невядома, колькі „туристу” з-за ўсходній мяжы каштуе гэты прыбытак. Тады скажу: гадзіны патрачанага часу і нерваў. Но не зайсёды такі тавар прадаецца (многа прадаўцуў, мала кліентаў) ды і на сторажаў парадку трэба азірацца, каб тыя не канфіскавалі тавар і не аштрафавалі. А наконт цаны тавараў скажу такое: тое, што для нас з'яўляецца танным, для звычайнага селяніна ці рабочага ў Беларусі з'яўляецца дарагім. Бо іхня зарплаты не параўнальная меншыя за нашы. І пра гэта трэба памятаць.

Уладзімір СІДАРУК

Ляўкове. А крылы дарожнага знакакрыжка тут жа скручены ў вузел.

Як бы мала гэтага, табліца з надпісам: „Нараўка” скрыўленая. Гэтак жа зрабілі вандалы з дарожным указальнікам з надпісам: „Лешукі 4” на скрыжаванні дарог у Лешукі, Бандары і ў Ноўве Ляўкова.

(яш)

Да баявых практикаванняў рыхтуюцца пажарнікі з Градалёў.

ВЕР — НЕ ВЕР

Астроне! Сніца мне, што я ў роднай вёсцы, у нашай маленъкай хатцы. Глянуў я ў акно, а там — рука злодзея, які імкнецца адчыніць акно, каб пасля ўлезці праз яго ў хату.

Страх агарнуў мяне. Што рабіць? І раптам я расшпіліў порткі і... сікаю на злодзея.

А пасля бачу: мая баба стаіць на парадворку і гамоніць з гэтым чалавекам. Во, думаю, гадаўка...

Скажы, Астроне, што мяне чакае!

ЯРАСЛАЎ

Мне, Астроне, прыснілася, быццам я лапатай калаю агарод. Раблю гэта салідна, калаю глыбока, на поўную лапату. Прыціскаю яе нагой, адвалываю вялікія скібы.

Раптам бачу, што я выкапала нейкія саджанцы. А тут во кветачка. Я бяру яе і перасаджу ў другое месца.

У зямлі былі нейкія клубні, цыбулькі (здаецца, цюльпанаў). Быў дзірван,

а мне хацелася, каб там раслі кветкі. Як табе здаецца, Астронку, што гэты сон прадвяшчае?

МИРА

Яраслаў! Злодзея сніць — небяспека, страта, варожасць. Нехта прабуе табе рабіць, як кажуць, каля пер'яў. Але, бачу, ты знайшоў цалкам арыгінальны спосаб, каб гэтага злодзея пагнаць. Проста, насікаў на яго. Цікавая зброя! Але злодзеі гэты, бач, з бабаў тваёй шушукаеца. Відаць, хоча падлажыць табе свінню з боку бабы. Сцеражыся!

Міра, а ты — рамантычная душа. З дзірвана хацела б зрабіць градаку з кветкамі. Капала ты салідна лапатай, а гэта лапата (бачыць яе, купіць, ці капаць ёю), абазначае нейкую страту, няшчасце. Ты цяжка працавала, адваливаючы вялікія глыбы. Але ж вось убачыла ты кветачку. Яна кволая, але ты

яе перасаджуеш у другое месца, каб яна прыжылася. Кветкі абазначаюць радасць. Можа, твоя салідная праца ўсётакі выраўняе твае страты і прынісэ табе задавальненне.

АСТРОН

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Міранович.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>
E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрачук-

Свярбурская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрачук-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффан.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na IV kwartał 2000 r. upływa 5 września 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2000 r.

wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Pld., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00.

Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowy Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67. 4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 37,80 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 50,40), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (58,80), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (68,60), Ameryka Pl., Środk., Azja — 5,60 (78,40), Australia — 6,30 (88,20). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niva”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., Oddział Bialystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Ніўка

Лепей за столом з сябрамі, чым токія Выбары!

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Сустракающа дзве сябровкі:

— Учора я вырвала балочы зуб.

— І што: баліць яшчэ?

— Не ведаю, я пакінула яго ў дан-

тыста.

* * *

У лекара:

— Чым праяўляецца ваша амнезія?

— Папросту забываю, што ў мяне
жонка.

* * *

Маладая дзяўчына выйшла замуж за старога прафесара. У пасляшлюбную ночь ён гаворыць:

— Штосьці мне не выходзіць, мая

дарагая. Мусіш папрацаваць крыху ручкамі.

Жонка ўзялася за работу. Старалася аж спацела, але безвынікова:

— Не магу даўжэй, — кажа мужу, — руکі мне ўжо забалелі.

— Калі маеца хворыя рукі, то не выходитзіца за прафесара!

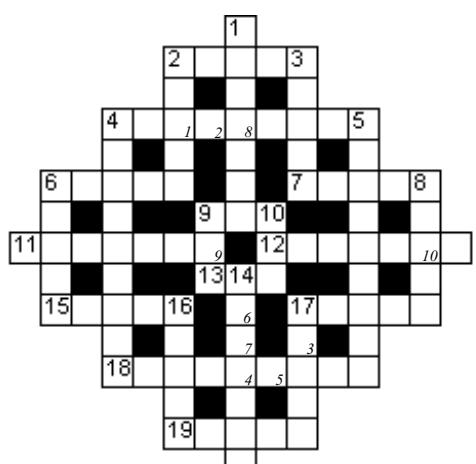
* * *

Пасля абследавання Колі ўрач гаворыць:

— Прычынай вашага няшчасця з’яўляецца гарэлка.

— Сапраўды?! А жонка мне ўвесь час паўтарала, што гэта мая віна.

Крыжаванка

Гарызантальна: 2. цыліндрычная пасудзіна з плоскімі днішчамі і выпуклымі бакамі, 4. пярэдняя частка сцэны, 6. выдуманае фантастычнае апавяданне, 7. птушка з вялікаю дзюбай, 9. жаночае кароткае паліто, 11. інструмент для рэзання, 12. шум ад узнятай хвалі, 13. прыводзіць у выкананне смяротны прыгавор, 15. перыяд палавой актыўнасці ў млекакормячых, 17. расплаўленая маса ў глыбінях Зямлі, 18. слухачы даклада, 19. помпа.

Вертыкальна: 1. апаражненне, 2. рошчына на самагонку, 3. прыхільнік якога-небудзь вучэння, 4. камера для аднаго зняволенага, 5. навука аб пухлінах, 6. мінерал, разнавіднасць крэменязёму, 8. перамяшчанне чаго-небудзь на сабе, 9. утваранне глухіх гукаў, якія нагадваюць працяглае вымаўленне гука „с”, 10. глухая мясцовасць, 14. музыка, што іграе на альце, 16. правы прыток Лены, 17. аўтар „Капіталу” (1818-1883). (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаецца з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнай рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 32 нумара

Гарызантальна: Купала, Руставі, Руанды, Цыспала, столік, стакан, Ібуңджы, Колінз, крапіва, Пісара.

Вертыкальна: працэс, асвета, гамана, Кірас, Паапо, людзі, трубач, Людвіг, крыжак, Трокі, кніга, нізка.

Рашэнне: Іван Ермачэнка.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Казіміру Радашку** са Свебадзіцай.

Спосаб на гаспадыньку

Ігнат урэшце выбраўся да дачкі ў Элк. У яе — усё нармальна, пабыў пару дзён дык трэ вяртацца ў сваю вёску. Унучаняты ўсе ў школу пайшли, падгадаваныя, дык дзед ужо не такі патрэбны ў хаце. З бабкай было б мо іначай, ды дзедаваігнатава бабка („матка, падавай на стол” — так да яе азываўся пры жыцці) адышла ў лепшую краіну. Проста пакінула свайго Ігната на ласку лёсу. Толькі цяпер мог ацаніць, што гэта за такое „я зарабляю гроши, а ты ў хаце нічога не робіш цэлымі днямі”. Вучыся цяпер, бы малы, як жыць: страву на гатаваць, прыбраць, памыць, самому апрануцца як чалавек, калі нічога не пагладжана ды не прыштыты ўсе гузікі... Вось, жыві! І нудна — ні да каго азвеща нават на тое, каб накрычаць. Не, не кажу, што Ігнат быў нядобры для свае Дуні — не быў горшы чым іншыя мужыкі, але каб быў ведаў, што за скарб меў дома, дык шанаваў бы! Слухайце, мужычкове, ды кумекайце!

Ну, выехаў Ігнат з таго Элку, добраўся ў свае бакі. Аўтобус, не такі паспешны, кальваўся на калдобінах. Да Ігната падсела кабета. Стары адчуў сябе волатам — пазаўчора пабрыты, у сівым касцюме презентавацца не мог кепска. Абрыўда яму перапісвацца з кабетамі з газетных аўт. Кожная піша, што прыемная на выгляд, любіць агарод ды жывёл, без шкодных заган, акуратная, а паявіца, дык і не пазнаеш! А пажывеш!.. Толькі на кашалёк дзівіца: першое пытанне — пра пенсію! І пра ўзрост — каб можыў незадоўга, і найлепш каб унукаў не меў, спадкаемцаў. Ці то мо дагэтуль Ігнату не шанавала? Хоча мець добрую душу пад бокам. І нябрыйдкі, і ня-

бедны (хата ў два пакоі з кухняй, вада, газ...), і характар у яго, здаецца, не такі кепскі... А то прыедзе такая, дык гатова цябе адразу ў труну класі. Або, кажа, прадавай хату ў мястечку і давай у Беласток. Мала то абраўлі бабы знаёмых — прадасі, а тая гроши ў кулак і гайды ў свет!

Жанчынка, што сядзела каля Ігната, ветліва ўсміхалася і ківала галавой на пралановы старога. Але, кажа, сёння не можа яго наведаць, бо ж дамоўлена ў іншым месцы. Мо іншым разам?..

— Наступнага разу можа і не быць. У чацвер да мяне прыезджае кабета. Му будзе ў самы раз? Дапасуемся?

І ложак у Ігната мяккі, і канапа ёсьць пругкая. Ой, дагодзім сабе! Кабета ўсміхнулася. А му выбераце сабе з каталогу жанчыну адпаведную? Або з газеты? Ігнат расхадзіўся: а каб іх, гэтых бабаў! Зараз жа падаў прыклады на іх паганасць, і чаго то яны хоцуць. А ці то грэх, што чалавек хоча хоць на старасць выгадна пажыць? Ага, і яны хоцуць? Кожны ведае, чаго яны хоцуць. Багацця, о, такое выгады. Голы ніякіх шанцаў не мае.

Памаўчалі крыху. Дзядуля абдумваў наступны ход.

— А вы так добра трymаецся. І поўная энэргіі жыццёвай, ахвоты да жыцця...

— Ну, не выпадае кепска трымашца ў мае трыццаць гадоў, — адказала дзяўчына і ўстала, бо Ігнат збіраўся ўжо сыходзіць з аўтобуса. Перамыкнуўся ён пад яе ўзнейслымі грудзямі ў аніменні. А ўесь аўтобус, што ўсю дарогу прыслухоўваўся на ціхаму дыялогу пары на першым сядзенні, ад радасці аж зайшоўся.

Вандал Арлянскі

Рок-гіт-парад

РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 16.15 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпанюк. Свае пралановы можаце дасылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Cieplia 1/7, 15-472 Bialystok*) або па электроннай пошце (*radio.racja@poczta.wp.pl* або *stepb@poczta.wp.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя пленкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інформацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

17 выпуск, 09.09.2000 г.

1	1	90	Ріма, „Прывык”
2	3	82	Н.Р.М., „Паветраны шар”
3	2	78	Exist, „Памыліўся”
4	4	71	Лешчу, „Новае стагоддзе”
5	10	70	Н.Р.М., „Партызанская”
6	5	60	Крыві, „За туманам”
7	8	57	Алесюкі, „Беларусачка”
8	9	56	Зніч, „Вол бушуе”
9	12	52	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
10	14	51	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
11	—	50	Уліс, „Радыё свабода”
12	7	48	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
13	6	46	Н.Р.М., „Чистая светлая”
14	17	44	Н.Р.М., „Песня падземных жыхароў”
15	20	43	Р.Ф. Брага, „Я”
16	—	42	Ріма, „Дакуль мы будзем”
17	—	36	Н.Р.М., „Бывай”
18	—	35	Кардон, „Айчына”
19	—	35	Пастскрыптум, „Сонейка”
20	15	34	Сінанім, „Не пакінь”

Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызначыце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.